

DOI: 10.15276/ETR.06.2024.14
DOI: 10.5281/zenodo.14549878
UDC: 65.011.12
JEL: L21, L22, M11, M20, O32

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF ENTERPRISE MANAGEMENT

Denys O. Kalinin
Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
ORCID: 0009-0004-6792-4686
Email: 10776994@stud.op.edu.ua

Received 20.08.2024

Калінін Д.О. Теоретичні засади організаційно-економічного механізму управління підприємством. Оглядова стаття.

Дослідження присвячено теоретичним основам організаційно-економічного механізму управління підприємством, проаналізовано ключові фактори, які визначають ефективність управління у сучасних умовах. Висвітлено основні елементи організаційно-економічного механізму, його структуру, функції та вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на функціонування підприємства. Висвітлено роль адаптивності механізму в умовах змінюваного середовища та необхідність постійного моніторингу і коригування управлінських стратегій. Запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення організаційно-економічного механізму, зокрема шляхом впровадження інтегрованих систем управління, які забезпечують ефективне використання ресурсів та процесів, а також підтримки інноваційного розвитку підприємства. Зосереджено увагу на важливості ризик-менеджменту як інструменту мінімізації негативних впливів зовнішніх і внутрішніх факторів.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, управління підприємством, теоретичні засади, фактори, функції.

Kalinin D.O. Theoretical Foundations of the Organizational and Economic Mechanism of Enterprise Management. Review article.

The research is dedicated to the theoretical foundations of the organizational and economic mechanism of enterprise management, analyzing key factors that determine the effectiveness of management in modern conditions. The main elements of the organizational and economic mechanism, its structure, functions, and the influence of external and internal factors on the functioning of the enterprise are highlighted. The role of adaptability of the mechanism in a changing environment and the necessity for continuous monitoring and adjustment of management strategies are emphasized. Practical recommendations for improving the organizational and economic mechanism are proposed, including the implementation of integrated management systems that ensure the efficient use of resources and processes, as well as support for the innovative development of the enterprise. The importance of risk management as a tool for minimizing the negative impact of external and internal factors is also emphasized.

Keywords: organizational and economic mechanism, enterprise management, theoretical foundations, factors, functions

Сучасні підприємства функціонують у динамічних умовах, що вимагає гнучких і ефективних механізмів управління. Вплив глобалізації, цифрових трансформацій, зміни ринкових умов та зростаюча конкуренція ставлять перед підприємствами нові виклики. В умовах жорсткої конкуренції важливим є ефективне використання ресурсів підприємства, що забезпечується через добре налагоджений організаційно-економічний механізм управління, що дозволяє підприємству швидко адаптуватися до змін ринку та зберігати свої позиції.

Теоретичні засади організаційно-економічного механізму дозволяють краще зрозуміти, як забезпечити стійке функціонування підприємства в довгостроковій перспективі, тобто включає в себе як фінансові напрямки, так і організаційні структури, які впливають на ефективність управління. В умовах сучасного розвитку економіки виникає потреба в розробці та впровадженні нових підходів до управління підприємствами та вимагає глибокого теоретичного розуміння основних механізмів, що впливають на ефективність організаційно-економічної діяльності. Розуміння теоретичних основ організаційно-економічного механізму є важливим для управлінців підприємств, оскільки це допомагає приймати обґрунтовані рішення, що ведуть до підвищення ефективності підприємства, оптимізації процесів та підвищення прибутковості.

Отже, дослідження теоретичних засад організаційно-економічного механізму управління підприємством має високу наукову та практичну значущість.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

У сучасній науковій літературі значною мірою увага приділяється розробці та вдосконаленню моделей управління підприємствами, вибір різних підходів до структурування організаційно-економічного механізму з урахуванням специфіки різних галузей. Значна частина наукових досліджень зосереджені на інтеграції класичних

управлінських теорій із сучасними інноваційними методами управління. Сучасні дослідження підкреслюють важливість інновацій в організаційно-економічних механізмах управління. Наукові роботи вітчизняних та зарубіжних вчених акцентують увагу на використанні цифрових технологій, таких як автоматизація процесів та штучний інтелект, для підвищення ефективності управління підприємствами.

Наукові дослідження вчених підкреслюють використання розробки адаптивних і гнучких управлінських механізмів, що включає в себе впровадження стратегічного управління, яке дозволяє підприємствам оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища та внутрішніх умов. Важливою складовою досліджень є аналіз впливу управлінських рішень на економічну ефективність підприємства, окремим напрямком дослідження є управління ризиками та невизначеністю в організаційно-економічному механізмі підприємства.

Дослідження щодо організаційно-економічного механізму управління підприємством проводили ряд вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме Брич В.Я. [1], Гончар О.І. [2-4], Спіфанова І.Ю. [5], Карачина Н.П. [6], Свідерський В.П., Пустова В.В. та Лазарев Б.О. [7], Дериколенко О.М. [8], Олійник Т.І. [9], Невмержицька С.Н. та Левчук Я.В. [10] та інші.

Сучасні наукові дослідження створюють теоретичну базу, яка дозволяє краще розуміти принципи побудови та функціонування організаційно-економічного механізму управління підприємством, а також сприяють розвитку нових методів і підходів до підвищення ефективності управління.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Наразі недостатньо досліджено, як організаційно-економічний механізм може ефективно адаптуватися до швидких змін, таких як технологічні інновації, зміни законодавства або глобальні економічні кризи. Потреба у створенні гнучких та адаптивних моделей залишається актуальною. Хоча існує значний обсяг досліджень, присвячених цифровій трансформації бізнесу, питання інтеграції цих технологій безпосередньо в організаційно-економічний механізм управління підприємством вимагає подальшого вивчення, саме це стосується як технологій автоматизації процесів, так і використання штучного інтелекту для прийняття управлінських рішень. Недостатньо розроблені практичні рекомендації щодо оптимізації організаційних структур підприємства для досягнення довгострокової стійкості. Особливо актуальними є питання, пов'язані з балансом між централізацією та децентралізацією управління, а також ефективним розподілом ресурсів. Існує потреба в розробці більш ефективних методів управління ризиками, які враховують як внутрішні, так і зовнішні фактори невизначеності. Важливо розробити механізми, що дозволяють підприємствам ефективно реагувати на

непередбачувані обставини та мінімізувати негативні наслідки.

Соціальні складові управління, такі як вплив організаційно-економічного механізму на мотивацію працівників, корпоративну культуру та соціальну відповідальність підприємства, залишаються менш дослідженими. Важливо зрозуміти, як ці фактори можуть бути інтегровані в загальний механізм управління для підвищення його ефективності. Врахування екологічних факторів у побудові організаційно-економічного механізму також потребує подальших досліджень. Існує потреба в розробці підходів, які дозволять підприємствам забезпечувати стійкий розвиток, мінімізуючи негативний вплив на навколишнє середовище. Недостатньо розглянуте питання адаптації організаційно-економічного механізму управління підприємством до умов глобалізації та інтернаціоналізації бізнесу, що включає в себе питання адаптації управлінських процесів до різних культурних, економічних та правових систем.

Отже, невирішені складові створюють простір для подальших досліджень і розвитку теорії та практики організаційно-економічного управління підприємством.

Метою статті є аналіз теоретичних засад організаційно-економічного механізму управління підприємством, виявлення його ключових елементів та функцій, а також розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності управлінських процесів у сучасних умовах динамічних змін ринкового середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження

Організаційно-економічний механізм управління підприємством відіграє ключову роль у забезпеченні ефективної діяльності підприємства та досягненні його стратегічних цілей. В умовах сучасної ринкової економіки, коли підприємства стикаються з постійними змінами в зовнішньому середовищі, зростанням конкуренції та необхідністю швидкого реагування на нові виклики, розробка і впровадження дієвого організаційно-економічного механізму є однією з найважливіших задач для керівників.

Організаційно-економічний механізм об'єднує в собі комплекс управлінських, організаційних і економічних інструментів, які разом формують систему управління підприємством. Від правильного налаштування цього механізму залежить не лише ефективність використання ресурсів, але й здатність підприємства адаптуватися до змін, впроваджувати інновації, підтримувати конкурентоспроможність та забезпечувати стійкий розвиток у довгостроковій перспективі. Зважаючи на важливість цієї теми, дослідження організаційно-економічного механізму управління підприємством набуває особливого значення. Воно дозволяє не лише краще зрозуміти основні принципи та підходи до управління, але й розробити рекомендації щодо

оптимізації управлінських процесів, що є актуальним для підприємств різних галузей і масштабів.

Управління підприємством – це процес планування, організації, керівництва та контролю за діяльністю підприємства з метою досягнення його стратегічних та оперативних цілей [11].

З точки зору функціонального підходу, управління підприємством включає сукупність функцій, таких як планування, організація, мотивація, контроль і регулювання, які спрямовані на ефективне використання ресурсів і забезпечення результативної діяльності підприємства.

Системний підхід свідчить, що управління підприємством є інтегрованою системою, що поєднує всі управлінські процеси і ресурси підприємства для досягнення його основних цілей, включаючи виробництво, фінанси, маркетинг та людські ресурси. Процесний підхід управління підприємством визначається як безперервний процес прийняття управлінських рішень, який охоплює всі напрями діяльності підприємства і спрямований на оптимізацію його роботи в умовах динамічного ринкового середовища. Стратегічний підхід управління підприємством – це комплексний процес розробки і реалізації стратегій, які забезпечують довгостроковий

розвиток підприємства, його адаптацію до зовнішніх змін і підвищення конкурентоспроможності на ринку.

Ці визначення підкреслюють різні теоретичні напрями та складові управління підприємством, від функціональних і процесних до стратегічних і системних.

Організаційно-економічний механізм управління підприємством – це комплекс взаємопов'язаних організаційних і економічних засобів, процедур і структур, які використовуються для ефективного управління підприємством, забезпечення досягнення його стратегічних цілей і оптимального використання ресурсів [12].

Організаційно-економічний механізм управління підприємством – це система взаємодіючих управлінських, організаційних та економічних елементів і процесів, що забезпечують ефективне функціонування і розвиток підприємства. Організаційно-економічний механізм забезпечує інтеграцію та координацію всіх елементів управління для досягнення цілей підприємства, оптимального використання ресурсів і забезпечення його стійкого розвитку в умовах змінюваного середовища.

Таблиця 1. Теоретичні підходи до організаційно-економічного механізму управління підприємством

Теоретичні підходи	Загальне визначення
Процесний підхід	Організаційно-економічний механізм управління підприємством є сукупністю процесів і методів, що охоплюють планування, організацію, контроль та регулювання діяльності підприємства, спрямованих на досягнення його цілей в умовах динамічного ринкового середовища.
Структурний підхід	Організаційно-економічний механізм управління підприємством представляє собою систему управлінських і економічних структур та інструментів, які забезпечують координацію і інтеграцію функціональних підрозділів підприємства для ефективного досягнення бізнес-цілей.
Функціональний підхід	Організаційно-економічний механізм управління підприємством включає управлінські функції, такі як планування, організація, контроль і мотивація, а також економічні інструменти, які разом забезпечують ефективність і стійкість діяльності підприємства.
Інтеграційний підхід	Організаційно-економічний механізм управління підприємством є інтегрованою системою, що поєднує організаційні структури, економічні інструменти і управлінські процеси для забезпечення оптимального функціонування підприємства і адаптації до змінюваного середовища.

Джерело: складено автором за матеріалами [11-14]

Структура організаційно-економічного механізму управління підприємством складається з кількох взаємопов'язаних елементів, кожен з яких відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування підприємства. Організаційна структура включає різні рівні управління, від топ-менеджменту до лінійних керівників, забезпечуючи чіткий розподіл обов'язків і повноважень між ними, що допомагає в координації діяльності та прийнятті рішень на різних рівнях. Підприємство поділяється на відділи та служби (наприклад, виробничий відділ, відділ маркетингу, фінансовий відділ), кожен з яких відповідає за виконання певних функцій і завдань, що сприяє ефективному управлінню окремими напрямками діяльності підприємства. Описує, хто відповідає за певні процеси та результати, що

допомагає уникати дублювання зусиль і покращує координацію між підрозділами.

Економічна структура охоплює системи фінансового планування, бюджетування, обліку, аналізу і контролю, що забезпечують ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства та включає розподіл коштів, управління витратами і аналіз фінансових показників. Встановлення цін на продукцію чи послуги підприємства з урахуванням ринкових умов, витрат на виробництво, конкуренції та стратегічних цілей підприємства. Управління інвестиціями, яке включає оцінку проєктів, управління ризиками і прийняття рішень щодо інвестування в нові технології, обладнання або ринки.

Управлінські процеси – це визначення цілей і завдань підприємства, розробка стратегій і планів

для їх досягнення. Планування охоплює як довгострокові (стратегічне планування), так і короткострокові (оперативне планування) плани. Формування і впровадження організаційних структур та процесів, що забезпечують реалізацію планів, включаючи розподіл ресурсів і управління персоналом. Система моніторингу і оцінки виконання планів, що дозволяє виявляти відхилення від запланованих показників і коригувати діяльність підприємства. Використання різних інструментів мотивації (матеріальної і нематеріальної) для підвищення продуктивності праці і залучення персоналу до досягнення цілей підприємства.

Інформаційно-аналітична система включає системи для збору, аналізу і зберігання даних, що використовуються для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та може включати інформацію про внутрішні процеси підприємства, а також про ринкові умови, конкуренцію і споживачів. Використання даних для прийняття ефективних управлінських рішень. Цей елемент структури забезпечує підтримку управлінських процесів через аналіз даних, прогнозування і моделювання різних сценаріїв розвитку підприємства. Системи внутрішньої та зовнішньої комунікації, що забезпечують прозорість і звітність діяльності підприємства та включає підготовку звітів для внутрішнього користування, а також для зовнішніх зацікавлених сторін, таких як акціонери, партнери або регулюючі органи.

Правове забезпечення – це комплекс законодавчих та нормативних актів, які регулюють діяльність підприємства, включаючи трудове, комерційне, податкове законодавство та нормативи щодо охорони праці. Процедури укладення і виконання договорів з контрагентами, включаючи постачальників, клієнтів і партнерів, що забезпечує правову захищеність і прозорість у веденні бізнесу.

Адаптаційні механізми охоплює механізми підтримки впровадження нових технологій, методів управління і виробничих процесів, які дозволяють підприємству залишатися конкурентоспроможним і адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Процеси, що сприяють гнучкості підприємства, дозволяючи йому швидко реагувати на зміни ринкових умов, технологічні нововведення або зміни у внутрішньому середовищі.

Ця структура організаційно-економічного механізму управління підприємством забезпечує узгодженість і ефективність всіх напрямів діяльності підприємства, дозволяючи йому досягати своїх стратегічних цілей, зберігати конкурентоспроможність і адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, а її елементи формують комплексну систему, яка забезпечує ефективне управління підприємством, адаптацію до змін і досягнення стратегічних і оперативних цілей та забезпечують комплексний підхід до управління підприємством, що дозволяє досягати ефективності, стабільності та розвитку в умовах ринкової економіки.

Отже, організаційно-економічний механізм управління підприємством є невід'ємною складовою успішного функціонування будь-якого бізнесу. Він забезпечує системний підхід до управління всіма напрямками діяльності підприємства, сприяє досягненню стратегічних цілей, підвищенню конкурентоспроможності та забезпеченню довгострокового розвитку.

Основні функції організаційно-економічного механізму управління підприємством відображають його здатність забезпечувати ефективне функціонування та розвиток підприємства в умовах ринкової економіки. В табл. 2 представлено ключові функції, які виконує цей механізм.

Таблиця 2. Функції організаційно-економічного механізму управління підприємством та їх характеристика

Функція	Напрями	Характеристика
1	2	3
Планування	Забезпечення розробки стратегічних, тактичних і оперативних планів для досягнення цілей підприємства.	Планування включає визначення цілей, формування стратегій і розробку детальних планів для їх досягнення. Це дозволяє підприємству визначити напрямки розвитку, розподілити ресурси та розробити заходи для досягнення запланованих результатів.
Організація	Створення та підтримка організаційної структури, яка забезпечує виконання планів і координацію діяльності підрозділів.	Організація передбачає формування і впровадження ефективної структури управління, розподіл функцій і обов'язків між працівниками, створення умов для взаємодії підрозділів і забезпечення узгодженості їхніх дій.
Мотивація	Стимулювання працівників до ефективної праці та досягнення цілей підприємства.	Мотиваційна функція передбачає створення системи матеріального та нематеріального заохочення працівників, яка сприяє підвищенню їхньої продуктивності, задоволеності роботою та залученості в процес досягнення цілей підприємства.
Контроль	Моніторинг і оцінка виконання планів, виявлення відхилень та вжиття коригувальних заходів.	Контрольна функція передбачає встановлення стандартів і критеріїв оцінки, постійне відстеження виконання запланованих показників, аналіз відхилень та вжиття необхідних заходів для коригування діяльності підприємства з метою досягнення заданих цілей.

Продовження таблиці 2

1	2	3
Координація	Узгодження дій різних підрозділів і функцій підприємства для досягнення єдиних цілей.	Координація забезпечує ефективну взаємодію всіх структурних елементів підприємства, запобігає конфліктам інтересів, забезпечує синергію в роботі різних відділів та оптимізує використання ресурсів.
Інноваційна функція	Впровадження нових технологій, продуктів і методів управління для підвищення конкурентоспроможності підприємства.	Інноваційна функція орієнтована на постійне оновлення та вдосконалення процесів на підприємстві, впровадження нових рішень, які дозволяють підприємству ефективніше відповідати на виклики ринку та забезпечувати стійкий розвиток.
Ресурсне забезпечення	Забезпечення підприємства необхідними ресурсами – фінансовими, матеріальними, інформаційними та трудовими.	Ця функція спрямована на залучення, розподіл та ефективне використання ресурсів, необхідних для функціонування підприємства. Вона включає управління постачаннями, фінансовими потоками, управління персоналом та іншими ресурсами.
Адаптація	Забезпечення гнучкості та адаптивності підприємства до змін у зовнішньому середовищі.	Адаптаційна функція передбачає здатність підприємства оперативно реагувати на зміни ринкових умов, технологій, регуляторного середовища тощо. Вона включає в себе аналіз зовнішнього середовища, прогнозування змін і адаптацію бізнес-процесів для підтримання конкурентоспроможності.
Функція управління ризиками	Виявлення, оцінка і управління ризиками, які можуть вплинути на діяльність підприємства.	Управління ризиками передбачає розробку і впровадження заходів, спрямованих на мінімізацію негативних наслідків різноманітних ризиків, таких як фінансові, операційні, ринкові ризики тощо. Це забезпечує стабільність та безперервність діяльності підприємства.

Джерело: складено автором за матеріалами [12-15]

Наведені функції організаційно-економічного механізму взаємопов'язані і спрямовані на досягнення основної мети управління підприємством – підвищення його ефективності, стабільності та конкурентоспроможності.

Взаємодія між різними елементами організаційно-економічного механізму управління підприємством забезпечує комплексне і скоординоване функціонування всіх складових системи та є складним процесом, який забезпечує узгодженість і цілісність всієї системи управління. Така взаємодія сприяє досягненню стратегічних і операційних цілей, підвищенню ефективності управління та адаптації підприємства до змін у зовнішньому середовищі.

Отже, взаємодія між різними елементами організаційно-економічного механізму управління підприємством забезпечує узгоджене функціонування всієї системи. Організаційна структура

визначає розподіл обов'язків, що впливає на ефективність планування, мотивації, контролю та координації. Фінансовий механізм підтримує реалізацію планів, а інформаційно-аналітична система забезпечує необхідні дані для контролю. Інновації та адаптація допомагають підприємству реагувати на зміни, а правове забезпечення та управління ризиками мінімізують потенційні загрози. Ця взаємодія сприяє досягненню стратегічних і операційних цілей підприємства.

Адаптація організаційно-економічного механізму управління відповідно до специфіки підприємства вимагає застосування різних підходів, що враховують унікальні характеристики підприємства, його галузеву приналежність, масштаб діяльності та зовнішнє середовище. В табл. 3 наведено основні підходи до адаптації механізму.

Таблиця 3. Основні підходи до адаптації організаційно-економічного механізму управління підприємством та їх характеристика

Основні підходи	Характеристика	Адаптація
1	2	3
Галузевий підхід	Враховування специфіки галузі, в якій функціонує підприємство. Наприклад, виробничі підприємства потребують особливої уваги до оптимізації виробничих процесів, а сервісні компанії — до управління якістю послуг.	Використання спеціалізованих методів та інструментів, які найкраще підходять для конкретної галузі.
Масштабний підхід	Адаптація механізму в залежності від розміру підприємства. Великі корпорації потребують складних структур управління, тоді як малі підприємства можуть бути ефективнішими з більш гнучкою та простою структурою.	Вибір відповідних методів управління, зокрема, централізованих або децентралізованих підходів.

Продовження таблиці 3

1	2	3
Ринковий підхід	Орієнтація на ринкові умови, такі як конкуренція, попит, регуляторне середовище та економічні тенденції.	Розробка стратегій, які відповідають ринковим вимогам, включаючи гнучкі ціноутворення, швидке реагування на зміни попиту та інші ринкові стратегії.
Інноваційний підхід	Оцінка готовності підприємства до впровадження інновацій та нових технологій.	Впровадження сучасних технологій і управлінських інновацій для підвищення ефективності та конкурентоспроможності.
Організаційний підхід	Оцінка внутрішньої організаційної культури, структури і рівня зрілості управлінських процесів.	Коригування організаційної структури, процедур та процесів відповідно до потреб підприємства, що дозволяє забезпечити оптимальну взаємодію між підрозділами.
Функціональний підхід	Орієнтація на основні функціональні області підприємства, такі як виробництво, маркетинг, фінанси, HR тощо.	Налаштування механізмів управління під специфіку кожної функціональної області для підвищення ефективності всієї системи.
Стратегічний підхід	Адаптація механізму під стратегічні цілі та місію підприємства.	Впровадження стратегічного управління, що дозволяє узгодити всі елементи механізму з довгостроковими цілями підприємства.
Адаптаційний підхід	Здатність підприємства адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, таких як зміни в законодавстві, економічні кризи або технологічні зрушення.	Впровадження гнучких і швидких рішень для оперативного реагування на зміни та мінімізації ризиків.

Джерело: складено автором за матеріалами [13-16]

Наведені підходи допомагають підприємствам ефективно адаптувати організаційно-економічний механізм управління до своїх унікальних умов і досягати стратегічних цілей у мінливому зовнішньому середовищі. Вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на організаційно-економічний механізм управління підприємством має суттєве значення, оскільки визначає здатність підприємства ефективно функціонувати та досягати своїх стратегічних цілей.

Зовнішні фактори включають елементи, які знаходяться поза межами підприємства, але безпосередньо впливають на його діяльність. Загальний стан економіки, зокрема інфляція, процентні ставки, коливання валюти та податкові зміни, можуть суттєво впливати на фінансове становище підприємства, його прибутковість та здатність до інвестування. Зміни в економічному середовищі змушують підприємство адаптувати свої фінансові стратегії та операційні плани. Закони та нормативні акти впливають на організацію бізнесу, дотримання стандартів, трудових норм та екологічних вимог. Зміни в законодавстві можуть вимагати коригування управлінських механізмів для забезпечення відповідності новим вимогам. Швидкий розвиток технологій може надати підприємству нові можливості для підвищення ефективності та інновацій, але також створює необхідність у постійній модернізації обладнання та процесів. Високий рівень конкуренції на ринку стимулює підприємство до пошуку ефективних стратегій, що дозволяють зберегти або збільшити свою частку ринку. Це може включати зниження витрат, підвищення якості продукції або розробку нових товарів і послуг. Зміни в демографічній структурі, споживчих вподобаннях та поведінці клієнтів впливають на ринкові стратегії підприємства. Орієнтація на соціальні тренди дозволяє

залишатися конкурентоспроможним і відповідати очікуванням споживачів. Потреба в екологічно відповідальному веденні бізнесу змушує підприємства враховувати вплив на навколишнє середовище та впроваджувати стратегії сталого розвитку, що може включати використання енергоефективних технологій та зменшення викидів [13, 15].

Внутрішні фактори пов'язані з внутрішнім середовищем підприємства і можуть бути контрольовані керівництвом. Внутрішня структура підприємства, яка включає розподіл функцій, повноважень та відповідальності, впливає на швидкість і якість прийняття рішень, координацію між підрозділами та загальну ефективність управління. Кваліфікація, досвід та мотивація працівників визначають здатність підприємства реалізовувати свої стратегії. Високий кадровий потенціал сприяє інноваціям, підвищенню продуктивності та забезпеченню конкурентних переваг. Достатній рівень фінансових ресурсів дозволяє підприємству здійснювати інвестиції, підтримувати операційну діяльність і забезпечувати стійкість у кризових ситуаціях. Нестача фінансування може обмежити можливості підприємства і призвести до зниження конкурентоспроможності. Внутрішні цінності та норми поведінки формують атмосферу на підприємстві, впливають на залученість працівників і здатність до змін. Позитивна корпоративна культура сприяє підвищенню лояльності персоналу і створенню сприятливого середовища для інновацій. Наявність ефективних інструментів для збору, аналізу та обробки інформації дозволяє керівництву приймати обґрунтовані рішення та оперативно реагувати на зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищі. Здатність підприємства впроваджувати нововведення є ключовим фактором його

конкурентоспроможності. Високий рівень інноваційного потенціалу дозволяє підприємству швидко адаптуватися до змін та використовувати нові можливості на ринку [14, 16].

Отже, організаційно-економічний механізм підприємства повинен бути достатньо гнучким і адаптивним, щоб ефективно реагувати як на зовнішні, так і на внутрішні виклики, забезпечуючи стійкий розвиток і досягнення стратегічних цілей.

Аналіз ризиків та можливостей їх мінімізації є важливим етапом в управлінні підприємством, оскільки він дозволяє виявити потенційні загрози для його діяльності та розробити заходи для зменшення їх негативного впливу. Такий аналіз є частиною процесу управління ризиками, що допомагає забезпечити стійкість підприємства в умовах невизначеності та динамічних змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Аналіз ризиків передбачає ідентифікацію, оцінку та класифікацію ризиків, які можуть негативно вплинути на підприємство.

На етапі ідентифікації ризиків визначаються всі можливі ризики, які можуть вплинути на діяльність підприємства. Це можуть бути економічні, фінансові, технологічні, операційні, регуляторні, ринкові, екологічні та інші види ризиків. Після ідентифікації ризиків їх оцінюють з точки зору ймовірності настання та можливих наслідків для підприємства, що допомагає виділити найбільш критичні ризики, які потребують негайної уваги. Ризики класифікуються за ступенем їх впливу на підприємство (високий, середній, низький) та за ймовірністю їх настання. Така класифікація дозволяє підприємству зосередитися на найбільш загрозливих факторах.

Після аналізу ризиків розробляються стратегії та методи для їх мінімізації, що може включати як профілактичні заходи, так і реагування на випадок виникнення ризику.

Уникнення ризиків – це стратегія, яка передбачає відмову від діяльності або прийняття рішень, що можуть призвести до виникнення значних ризиків. Наприклад, підприємство може відмовитися від виходу на ринок з високим рівнем політичної нестабільності. Зменшення ризиків - це заходи, спрямовані на зниження ймовірності настання ризику або його впливу. Наприклад, підприємство може впровадити додаткові заходи контролю якості для зниження ймовірності браку продукції. Передача ризиків - це стратегія, яка передбачає передачу частини ризику іншим сторонам, наприклад, через страхування, аутсорсинг або укладення контрактів з постачальниками, що передбачають розподіл ризиків.

У випадку, коли ризики неможливо уникнути або передати, підприємство може прийняти ризик та підготувати план дій на випадок його реалізації, що може включати створення резервних фондів або підготовку планів на випадок надзвичайних ситуацій.

Постійний моніторинг і контроль ризиків дозволяє підприємству своєчасно реагувати на зміни в середовищі та коригувати стратегії

мінімізації ризиків та включає регулярний аналіз ринкової ситуації, внутрішніх показників і зовнішніх умов.

Аналіз ризиків та розробка стратегій для їх мінімізації є невід'ємною частиною ефективного управління підприємством, що дозволяє підприємству підготуватися до можливих загроз, зменшити їх негативні наслідки та забезпечити стійкість і безперервність діяльності в умовах невизначеності. Впровадження ефективної системи управління ризиками сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства та забезпечує довгострокову стабільність його розвитку.

Практичні рекомендації щодо вдосконалення організаційно-економічного механізму управління підприємством:

1. Регулярно переглядати організаційну структуру підприємства для забезпечення її відповідності поточним бізнес-умовам і стратегіям, впроваджувати гнучкі моделі організації, які дозволяють швидко реагувати на зміни в ринку та внутрішньому середовищі.

2. Впроваджувати інструменти та методи для оптимізації процесів, такі як автоматизація, стандартизація та оптимізація використання ресурсів, що дозволить зменшити витрати, підвищити ефективність і забезпечити більшу швидкість реагування на зміни.

3. Розвивати інформаційно-аналітичні системи для збору, обробки та аналізу даних, впроваджувати сучасні технології для забезпечення швидкого доступу до актуальної інформації, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення на основі даних.

4. Постійно проводити моніторинг зовнішнього середовища, включаючи економічні, правові, технологічні та соціальні фактори, розробляти стратегії адаптації до змін, включаючи плани на випадок кризових ситуацій, для забезпечення стійкості підприємства.

5. Впроваджувати системи управління ризиками, які включають ідентифікацію, оцінку, моніторинг і реагування на ризики, розробляти плани заходів для мінімізації негативного впливу ризиків і забезпечення безперервності бізнес-процесів.

6. Інвестувати в розвиток кадрів, забезпечуючи навчання та підвищення кваліфікації співробітників, створювати мотиваційні програми, які підвищують лояльність і залученість персоналу, що сприяє підвищенню продуктивності.

7. Сприяти інноваціям і дослідженням, підтримувати розвиток нових продуктів і технологій, впроваджувати інноваційні рішення для покращення якості продукції, процесів і послуг, що дозволяє зберігати конкурентоспроможність на ринку.

8. Покращувати внутрішню і зовнішню комунікацію на всіх рівнях підприємства, впроваджувати ефективні канали комунікації для забезпечення прозорості і швидкого обміну інформацією.

9. Проводити регулярний аналіз стратегічних планів та їх реалізації, включати в планування аналіз ринку, конкурентів та внутрішніх можливостей, щоб забезпечити відповідність стратегічних цілей і тактик до змінюваних умов.

10. Слідкувати за дотриманням всіх нормативних та правових вимог, розробляти та оновлювати політики і процедури для забезпечення відповідності новим законодавчим і регуляторним змінам.

Отже, вдосконалення організаційно-економічного механізму управління підприємством є ключовим фактором для підвищення його ефективності і стійкості. Реалізація вказаних рекомендацій допоможе підприємству оптимізувати свої процеси, адаптуватися до змінюваного середовища, зменшити ризики та підвищити загальну продуктивність. Це створить умови для успішного розвитку і забезпечення конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

Висновки

У статті детально розглянуто теоретичні основи організаційно-економічного механізму управління підприємством, акцентуючи увагу на його структурних елементах, функціях, методах та взаємодії між різними компонентами. Основні результати дослідження підтверджують важливість комплексного підходу до управління підприємством, який включає адаптацію до змінюваного середовища та ефективне використання ресурсів. Організаційно-економічний механізм управління є багатокomпонентною системою, яка вимагає інтегрованого підходу для забезпечення ефективності управлінських процесів. Взаємодія між його елементами повинна бути

чітко налагоджена для досягнення стратегічних цілей підприємства.

Зовнішні (економічні, правові, технологічні) та внутрішні (організаційна структура, кадровий потенціал) фактори суттєво впливають на функціонування підприємства. Визначення та аналіз цих факторів є важливими для розробки ефективних стратегій управління. Аналіз ризиків і розробка стратегій їх мінімізації є необхідними для забезпечення стабільності та безперервності діяльності підприємства. Впровадження системи управління ризиками допомагає зменшити негативний вплив і забезпечити надійність бізнес-процесів.

Підприємства повинні бути готові до адаптації організаційно-економічного механізму відповідно до специфіки їх діяльності та змінюваного середовища. Інноваційні рішення і технології є ключовими для підтримки конкурентоспроможності та підвищення ефективності управлінських процесів.

Рекомендації, запропоновані в статті, мають практичну цінність для управлінців підприємств. Вони дозволяють вдосконалити управлінські процеси, зменшити витрати і ризики, а також забезпечити стійкість і розвиток бізнесу в умовах швидко змінюваного середовища.

Отже, ефективне управління організаційно-економічним механізмом є важливим для успішного функціонування підприємства. Реалізація отриманих висновків і рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності, адаптивності та конкурентоспроможності підприємства, що забезпечить його стабільний розвиток і досягнення стратегічних цілей.

Abstract

The article is dedicated to the theoretical foundations of the organizational and economic mechanism of enterprise management. It examines the key components and elements of this mechanism that determine the effectiveness of management processes under contemporary conditions. The analysis covers the structure, functions, methods, and approaches used for the formation and implementation of the enterprise management mechanism.

The aim of the article is to systematize theoretical knowledge about the organizational and economic mechanism of enterprise management and to evaluate its effectiveness in the context of changing external and internal environments. The organizational and economic mechanism includes interrelated elements such as organizational structure, functional processes, management methods, and tools. The flexibility and adaptability of the mechanism are critically important for achieving effectiveness in management.

External factors (economic conditions, legal regulations, technological changes, social aspects) and internal factors (organizational structure, human resources, financial condition) significantly impact the effectiveness of enterprise management. Identifying and understanding these impacts is crucial for adjusting the enterprise's strategy.

The risk analysis showed that to mitigate negative impacts, methods such as avoidance, reduction, transfer, and acceptance of risks should be used. Effective risk management includes regular monitoring and control. Approaches to adapting the organizational and economic mechanism vary depending on the specifics of the enterprise, including industry characteristics, business scale, market conditions, and innovation potential.

Practical recommendations:

1. It is recommended to implement integrated management systems that allow effective management of resources and processes.

2. Enterprises should be prepared for rapid adaptation of the organizational and economic mechanism in response to external and internal changes.

3. The introduction of new technologies and innovations is necessary to maintain competitiveness and enhance the effectiveness of management processes.

Improving the organizational and economic mechanism of enterprise management is a key factor in increasing its effectiveness and resilience. Implementing the aforementioned recommendations will help the enterprise optimize its processes, adapt to the changing environment, reduce risks, and increase overall productivity. This will create conditions for successful development and achieving competitive advantages in the long term.

Further research may focus on a detailed analysis of specific industries and large companies, as well as the implementation of new technological innovations in management.

Thus, the article provides a valuable resource for theorists and practitioners, offering new insights into the management of organizational and economic mechanisms in enterprises, which contributes to their more effective functioning and development.

Список літератури:

1. Брич В.Я. Економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємств : монографія / В.Я. Брич, Л.В. Дерманська. – Тернопіль: ТНЕУ, 2018. – 180 с.
2. Гончар О.І. Інноваційність – сучасна умова розвитку підприємницького потенціалу / О.І. Гончар // Підприємництво і торгівля: зб. наук. пр. – Львів: вид-во ЛТЕУ, 2018. – Вип. 23. – С. 77-81.
3. Гончар О.І. Теоретичні засади формування ефективної системи управління економічним потенціалом підприємства / О.І. Гончар // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2018. – № 6, т. 1 (264). – С. 205-208.
4. Гончар О.І. Особливості сучасного етапу та генезис теорії потенціалів підприємства / О.І. Гончар // Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції. – 2018. – № 29 (18), т. 2. – С. 193-199.
5. Спіфанова І.Ю. Організаційно-економічний механізм управління фінансовим забезпеченням інноваційної діяльності підприємств / І. Ю. Спіфанова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2019. – № 3. – С. 78-82.
6. Карачина Н.П. Організаційно-економічний механізм: проблематика термінології / Н.П. Карачина, А.В. Вітюк // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 10. – Вип. 125. – С. 27-29.
7. Формування та реалізація інноваційної стратегії розвитку підприємства / Свідерський В.П., Пустова В.В., Лазарев Б.О. // Економіка і суспільство. – 2018. – Вип. 16. – Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/71.pdf.
8. Дериколенко О.М. Особливості вибору інноваційних стратегій промисловими підприємствами / О.М. Дериколенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 2. – Режим доступу: https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2012_2_78_83.pdf.
9. Олійник Т.І. Концепція моніторингу організаційно-економічного механізму управління підприємством / Т.І. Олійник // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 23. – С. 5-9.
10. Невмержицька С.Н. Формування стратегії інноваційного розвитку підприємств в умовах невизначеності / С.Н. Невмержицька, Я.В. Левчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: економічні науки. – 2018. – Вип. 32. – Режим доступу: <https://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/422/418>.
11. Bondarenko S., Verbivska L., Dobrianska N., Iefimova G., Pavlova V., Mamrotska O. Management of Enterprise Innovation Costs to Ensure Economic Security. International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN: 2277-3878, Volume-8 Issue-3, September 2019 pp. 5609-5613. DOI:10.35940/ijrte.C6203.098319 URL: <https://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i3/C6203098319.pdf>.
12. Chukurna O., Niekrasova L., Dobrianska N., Izmaylov Ya., Shkrabak I., Ingram K. Formation of methodical foundations for assessing the innovative development potential of an industrial enterprise. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu, 2020, № 4. pp. 146-152 DOI: 10.33271/nvngu/2020-4/146.
13. Dankevych A., Sosnovska O., Dobrianska N., Nikolenko L., Mazur Yu., Ingram K. Ecological and economic management of innovation activity of enterprises / Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu, 2021, № 5 pp. 118-124. URL: <https://nvngu.in.ua/index.php/en/archive/on-the-issues/1870-2021/content-5-2021/5998-118>.
14. Добрянська Н.А., Лагодієнко В.В., Торішня Л.А. Регулювання регіонального інноваційного розвитку. Український журнал прикладної економіки. – 2020. – Том 5. – № 1. – С. 263-270. http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/ujae_2020_r01_a31.pdf.
15. Nikoliuk O.V. Organizational and economic determinants of ecologization of industrial enterprises / O.V. Nikoliuk, N.A. Dobrianska, Yu.S. Levchuk // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2022. – № 3(21). – С. 37-43. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/ejopu/2022/No3/37.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.03.2022.4. DOI: 10.5281/zenodo.7465418.
16. Шевченко А.А. Інноваційний розвиток аграрних підприємств / А.А. Шевченко, О.П. Петренко, Н.А. Добрянська // Аграрний вісник Причорномор'я. Збірник наукових праць. Серія: «Економічні науки». Вип.86 – Одеса, 2017. – №86. – с.200-213 <http://lib.osau.edu.ua/jspui/handle/123456789/1686>.

References:

1. Brych, V.Y., & Dermanska, L.V. (2018). Economic Mechanism of Managing Innovative Development of Enterprises: Monograph. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
2. Honchar, O. I. (2018). Innovativeness as a modern condition for the development of entrepreneurial potential. Entrepreneurship and Trade: Collection of Scientific Papers, (23), 77-81 [in Ukrainian].
3. Honchar, O.I. (2018). Theoretical foundations of forming an effective system of managing the economic potential of enterprises. Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic Sciences, (264), 6(1), 205-208 [in Ukrainian].
4. Honchar, O.I. (2018). Features of the modern stage and genesis of the theory of enterprise potentials. Socio-Economic Development of Regions in the Context of International Integration, (29)(18), 2, 193-199 [in Ukrainian].
5. Epifanova, I.Yu. (2019). Organizational and economic mechanism for managing financial support of enterprises' innovative activities. Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic Sciences, (3), 78-82 [in Ukrainian].
6. Karachyna, N.P., & Vitiuk, A.V. (2011). Organizational and economic mechanism: Issues of terminology. Formation of Market Relations in Ukraine, (10)(125), 27-29 [in Ukrainian].
7. Sviderskyi, V.P., Pustova, V.V., & Lazarev, B.O. (2018). Formation and implementation of the innovative development strategy of the enterprise. Economy and Society, (16). Retrieved from: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/71.pdf [in Ukrainian].
8. Derikolenko, O. M. (2012). Features of choosing innovative strategies by industrial enterprises. Marketing and Innovation Management, (2). Retrieved from: https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2012_2_78_83.pdf [in Ukrainian].
9. Oliinyk, T.I. (2018). The concept of monitoring the organizational and economic mechanism of enterprise management. Investments: Practice and Experience, (23), 5-9 [in Ukrainian].
10. Nevmerzhytska, S.N., & Levchuk, Y.V. (2018). Formation of strategies for innovative development of enterprises under uncertainty. Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences, (32). Retrieved from <https://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/422/418> [in Ukrainian].
11. Bondarenko, S., Verbivska, L., Dobrianska, N., Iefimova, G., Pavlova, V., & Mamrotska, O. (2019). Management of enterprise innovation costs to ensure economic security. International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE), 8(3), 5609-5613. DOI: 10.35940/ijrte.C6203.098319 [in English].
12. Chukurna, O., Niekrasova, L., Dobrianska, N., Izmaylov, Ya., Shkrabak, I., & Ingram, K. (2020). Formation of methodical foundations for assessing the innovative development potential of an industrial enterprise. Scientific Bulletin of the National Mining University, (4), 146-152. DOI: 10.33271/nvngu/2020-4/146 [in English].
13. Dankevych, A., Sosnovska, O., Dobrianska, N., Nikolenko, L., Mazur, Yu., & Ingram, K. (2021). Ecological and economic management of innovation activity of enterprises. Scientific Bulletin of the National Mining University, (5), 118–124. Retrieved from: <https://nvngu.in.ua/index.php/en/archive/on-the-issues/1870-2021/content-5-2021/5998-118> [in English].
14. Dobrianska, N.A., Lahodiienko, V.V., & Torishniia, L.A. (2020). Regulation of regional innovative development. Ukrainian Journal of Applied Economics, 5(1), 263-270. Retrieved from: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/ujae_2020_r01_a31.pdf [in Ukrainian].
15. Nikoliuk, O.V., Dobrianska, N.A., & Levchyk, Yu.S. (2022). Organizational and economic determinants of the ecologization of industrial enterprises. Economic Journal of Odessa Polytechnic University, (3)(21), 37-43. DOI: 10.15276/EJ.03.2022.4 [in English].
16. Shevchenko, A.A., Petrenko, O.P., & Dobrianska, N.A. (2017). Innovative development of agricultural enterprises. Agrarian Bulletin of the Black Sea Region. Collection of Scientific Papers. Series: Economic Sciences, (86), 200-213. Retrieved from: <http://lib.osau.edu.ua/jspui/handle/123456789/1686> [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Калінін Д.О. Теоретичні засади організаційно-економічного механізму управління підприємством / Д.О. Калінін // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2024. – № 6 (76). – С. 135-144. – Режим доступу: <https://economics.net.ua/files/archive/2024/No6/135.pdf>.
DOI: 10.15276/ETR.06.2024.14. DOI: 10.5281/zenodo.14549878.

Reference a Journal Article:

Kalinin D.O. Theoretical Foundations of the Organizational and Economic Mechanism of Enterprise Management / D.O. Kalinin // Economics: time realities. Scientific journal. – 2024. – № 6 (76). – P. 135-144. – Retrieved from: <https://economics.net.ua/files/archive/2024/No6/135.pdf>.
DOI: 10.15276/ETR.06.2024.14. DOI: 10.5281/zenodo.14549878.

